

Вектори стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності АПК регіону

Л.М. ФЕДОРЕЦЬ, викладач

Уманський державний аграрний університет

Перспективні напрями розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів України та шляхи виявлення найефективніших способів організації такої діяльності, виходячи із особливостей спеціалізації територіального утворення, значною мірою визначаються вибором подальшого стратегічного розвитку всієї національної економіки. Ретельного вивчення потребує обґрунтування експортного потенціалу регіонального господарства в сучасних умовах, порівняння основних напрямів його міжрегіональних і зовнішньоторговельних зв'язків з експортними можливостями, що і визначено метою статті.

Проблеми стратегічного розвитку регіонів висвітлені в працях В.Д. Андріанова, С.Ю. Глазьева, Л.В. Дейнеко, М.Долішнього, С.І. Дорогунцова, М.І. Захматова, С.Г. Камолова, Є.Г. Кочетова, М.А. Кравця, А.С. Лисецького, А.А. Мальцева, Б.М. Мочалова, А. Цигичко, Л.Г.Чернюк, С. Яцкова та інших учених економістів. Вони розглядають стратегічний розвиток регіонів у різних аспектах (природно-ресурсний, економічний, ресурсний, об'єктний).

Дослідження стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та її регіонів набувають нині особливої актуальності. Сучасна економічна криза, в якій знаходиться Україна, вимагає формування ефективної стратегії розвитку експортно-імпоротної діяльності та застосування заходів зовнішньої політики для підвищення рівня економічного зростання країни.

У сучасних умовах, при зростанні регіонального економічного навантаження, саме від ефективності зовнішньоекономічної політики залежать стан виробництва, рівень технічної забезпеченості основних фондів підприємств, можливості структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і економічних проблем на обласному рівні.

Розробка концепції формування стратегії розвитку регіону в зовнішньоекономічній діяльності може стати основою для прийняття регіональною владою ефективних управлінських рішень у цій галузі.

Сучасна політика регулювання зовнішньоекономічної діяльності України та її регіонів спрямована не на довгострокову перспективу формування й розвитку сприятливих умов на світовому ринку для вітчизняного експорту, а на короткострокові програми швидкого виходу із кризового стану, незважаючи на те, що іноземний досвід економічно розвинутих країн довів неможливість таких дій.

Стратегія розвитку зовнішньоекономічної діяльності Черкащини не відповідає сучасній ситуації економічного розвитку в умовах глобалізації й вимагає розробки перспективної моделі розвитку. В нинішній стратегії не відображається цілісне бачення інтеграції регіону в систему міжнародних зв'язків — все звелось лише до експортно-імпоротної діяльності.

Диспропорції в розвитку світогосподарських зв'язків і недосконала експортно-імпортна діяльність регіону пояснюється такими чинниками:

органи влади на рівні регіону не мають чіткого уявлення щодо правильності здійснення інтеграції економіки в світове господарство;

недопрацьована та дуже слабка аналітична база, яка комплексно не враховує зовнішньоекономічну діяльність.

Вирішенню складної ситуації, що склалася через неефективність зовнішньої торгівлі й наслідки світової кризи, допомогло б створення моделі стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності на основі системи моніторингу як на рівні окремого регіону, так і в цілому в усіх українських регіонах. Для цього необхідна державна підтримка у вигляді створення та реалізації організаційної структури, яка б займалася моніторингом зовнішньоекономічної інформації, за прикладом розвинутих країн — членів ЄС, Японії, США, Канади.

Моніторинг зовнішньоекономічної діяльності регіону — це комплексний нагляд за зовнішньоекономічною діяльністю певної територіально-адміністративної одиниці, дослідження й оцінка її стану і розвитку, що проводиться постійно.

Метою проведення моніторингу як на державному, так і на регіональному рівнях є повна систематизація зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) регіону, аналіз даних про експортно-імпорتنу діяльність для визначення поточних і перспективних напрямів розвитку цієї сфери та формування ефективної моделі стратегічного розвитку.

Регіональний моніторинг ЗЕД дає змогу відповідно оцінити зовнішньоекономічні можливості регіону й рівень їх використання; визначити коротко-, середньо- і довгострокові цілі розвитку ЗЕД; сформувати та реалізувати програми розвитку експорту й імпортозаміщення, стратегічних моделей, залучення іноземних інвестицій і технологій. Моніторинг дасть можливість погоджувати стратегію розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону із загальнонаціональною та проводити міжрегіональну координацію дій у сфері зовнішньоекономічних відносин.

Процес проведення моніторингу складний. У ньому передбачається участь багатьох суб'єктів, таких як Департамент зовнішньоекономічної діяльності адміністрації Черкаської області (Департамент ЗЕД), Черкаська митна служба України, головне управління економіки та інвестицій адміністрації Черкаської області, управління статистики в області, торгово-промислова палата та ін. Їхня безпосередня участь у проведенні моніторингу ЗЕД на рівні регіону зумовлена тим, що дані органи є учасниками процесу та задіяні у вирішенні питань щодо зовнішньоекономічної діяльності.

Узагальнюючим документом, який міститиме всі показники щодо процесу здійснення зовнішньоекономічної діяльності регіону, має стати «Паспорт зовнішньоекономічної діяльності Черкаського регіону». Комплексний аналіз ЗЕД і ведення паспорта регіону дасть змогу здійснювати прогнозний аналіз даної сфери та визначати подальші шляхи її розвитку.

Черкаський регіон за структурою господарства є індустріально-аграрним. Питом вага сільського господарства у сукупній валовій продукції області становить 27%, а промисловості — 36%.

Землі Черкащини за оцінкою потенціалу родючості є одними з найвищих в Україні й характеризуються високою розораністю — 61%. Площа сільськогосподарських угідь регіонального АПК становить 1457,1 тис. га, або 3,5% угідь України. За обсягами валової продукції сфери АПК Черкащина займає восьме місце серед регіонів України і виробляє близько 5% загальнодержавного обсягу¹.

У структурі виробництва сільськогосподарської продукції традиційно переважають зернові культури та цукровий буряк. Важливими галузями є молочнотваринництво, свинарство й птахівництво, де впроваджуються сучасні до-

¹ Дробот Н.М. Фінансовий механізм експорту та імпорту молочних продуктів в умовах вступу України до СОТ. — Дніпропетровський державний аграрний університет, 2006.-22 с.; Концепція регіональної політики України // Статистичний збірник. — 2001. - № 341/2001; Невелєв О.М., Данилишин Б.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми. — К.: НДІСЕП, 2002. — 128 с.

сягнення селекції та біотехнології. Розвитку цієї галузі сприяють 12 племзаводів і п'ять племгосподарств, 46 племінних ферм із розведення молочної та м'ясної худоби і свиней.

На одного жителя області виробляється валової продукції сільського господарства в 1,5 раза більше, ніж у середньому по Україні. На території області працює 705 сільськогосподарських підприємств і 1025 фермерських господарств.

Ефективний розвиток сільського господарства Черкащини забезпечує її промисловий комплекс (рис. 1), який представлений 314 великими промисловими підприємствами.

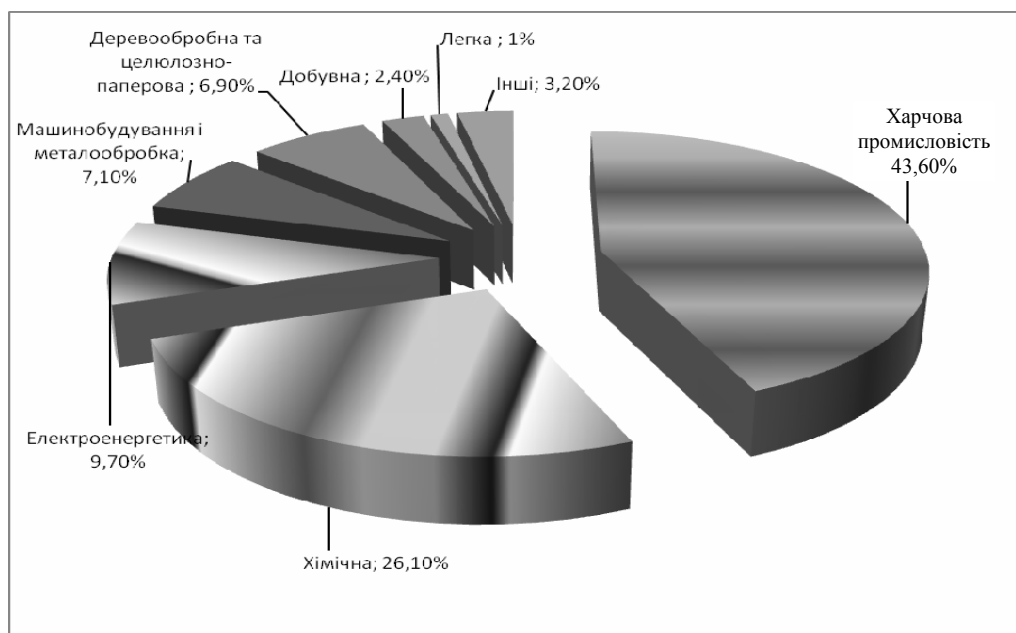

Рис. 1. Структура виробництва промислового комплексу Черкаського регіону, 2008 р.

За структурою виробництва Черкащина володіє значними перспективами міжнародної спеціалізації в галузях АПК. Так, в області найбільш експортно-орієнтованими є ті галузі, що виробляють продукцію хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості (28,6% експорту), текстиль і текстильні вироби (20,7%), механічне обладнання (17,3%). Продукція харчової промисловості в структурі експорту становить 5%, продукція тваринництва — 6,9, рослинництва — 4,6% (рис. 2). Це невеликі обсяги, зважаючи на те, що 43,6% промислового виробництва в області припадає на харчову промисловість, а продукція сільського господарства становить третю частину загальнообласного виробництва¹.

Аналіз статистичних даних зовнішньоекономічної діяльності регіонального АПК із реалізації сільськогосподарської продукції має позитивні тенденції. Агропромисловий комплекс області щорічно нарощує темпи експортних поставок продукції на світові ринки.

Починаючи з 2000 року, основні макроекономічні показники мають позитивну тенденцію до зростання всіх показників АПК Черкаського регіону загалом і України в цілому (табл.).

¹ Гуменюк А.М. Основні напрями активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону // Вісник. — 2005. — Вип. 18. — С. 225–230; Сільське господарство Черкаської області 2007: стат. зб. / за ред. А.Ф. Бублика. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2008. — С. 75-81; Невелєв О.М., Данилишин Б.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми. — К.: НДІСЕП, 2002. — 128 с.

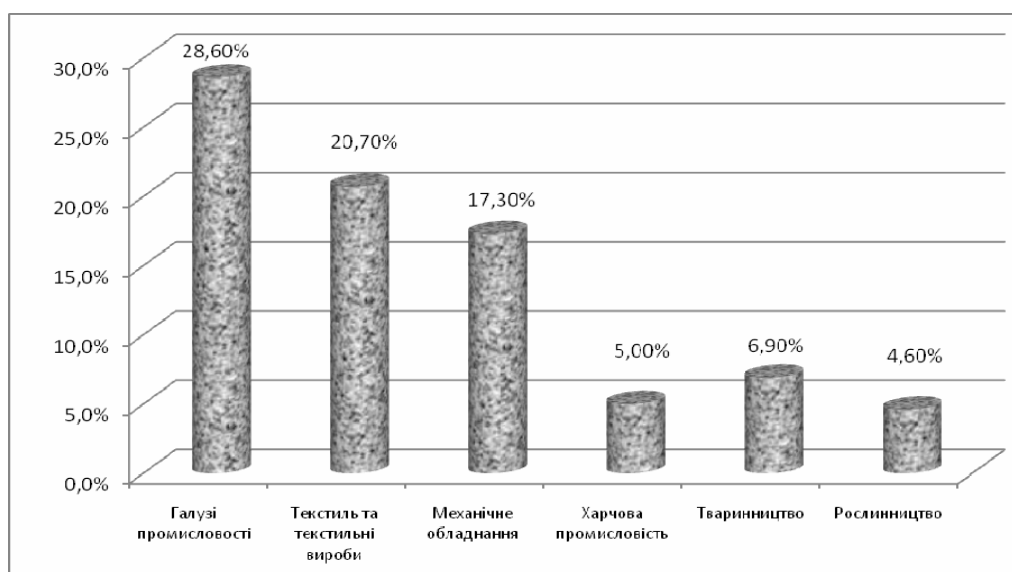

Рис. 2. Структура експортного виробництва підприємств регіону, у % до загального обсягу експортних операцій, 2008 р.

Основні показники соціально-економічного розвитку Черкаської області

Показник	Січень-липень 2007	Січень-липень 2008
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.	8987,2	9299,4
Виробництво продукції тваринництва, тис. т	142,3	158,3
Яйця, млн. шт.	389,5	434,5
Обсяг будівельних робіт, млн. грн.	497,2	513,3
Обсяг інвестицій в основний капітал, тис. грн.	1345789	1760751
Вантажооборот, млн. ткм	6214,3	6753,7
Експорт товарів, млн. дол. США	428,9	482,1
Імпорт товарів, млн. дол. США	315,2	345,4
Сальдо (+,-)	114,9	136,7
Експорт послуг, млн. дол. США	7,9	8,4
Імпорт послуг, млн. дол. США	9,2	10,1
Сальдо (+,-)	-1,4	-1,7

Експорт сільськогосподарської продукції зростає високими темпами: за 2000-2007 роки він збільшився з 1,58 до 6,79 млрд. дол. США, або майже у 4,3 раза. Навіть у 2006 році, коли Уряд був змушений обмежити порівняно з 2005 роком експорт окремих видів зернових, його обсяг за рахунок сприятливої цінової кон'юнктури збільшився на 10,3% і становив 5,15 млрд. дол. США¹.

Експорт як економічна діяльність має бути передусім прибутковим та економічно вигідним. В.В. Коломієць запропонував модель сприяння експорту та її вплив на розвиток регіону² (рис. 3).

В агропромисловому комплексі Черкащини, на нашу думку, доцільно було б застосувати іншу модель стратегічного розвитку ЗЕД (рис. 4), яка б демонструвала конкретні особливості здійснення зовнішньої діяльності АПК регіону.

¹ Дробот Н.М. Фінансовий механізм експорту та імпорту молочних продуктів в умовах вступу України до СОТ. — Дніпропетровський державний аграрний університет, 2006. — 22 с.; Невелєв О.М., Данилишин Б.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрями та механізми. — К.: НДІСЕП, 2002. — 128 с.

² Коломієць В.В. Експортний потенціал регіону та його зовнішньоекономічна діяльність (на прикладі Черкаської області): автореф. дис. ... канд. екон. наук. — 2005.

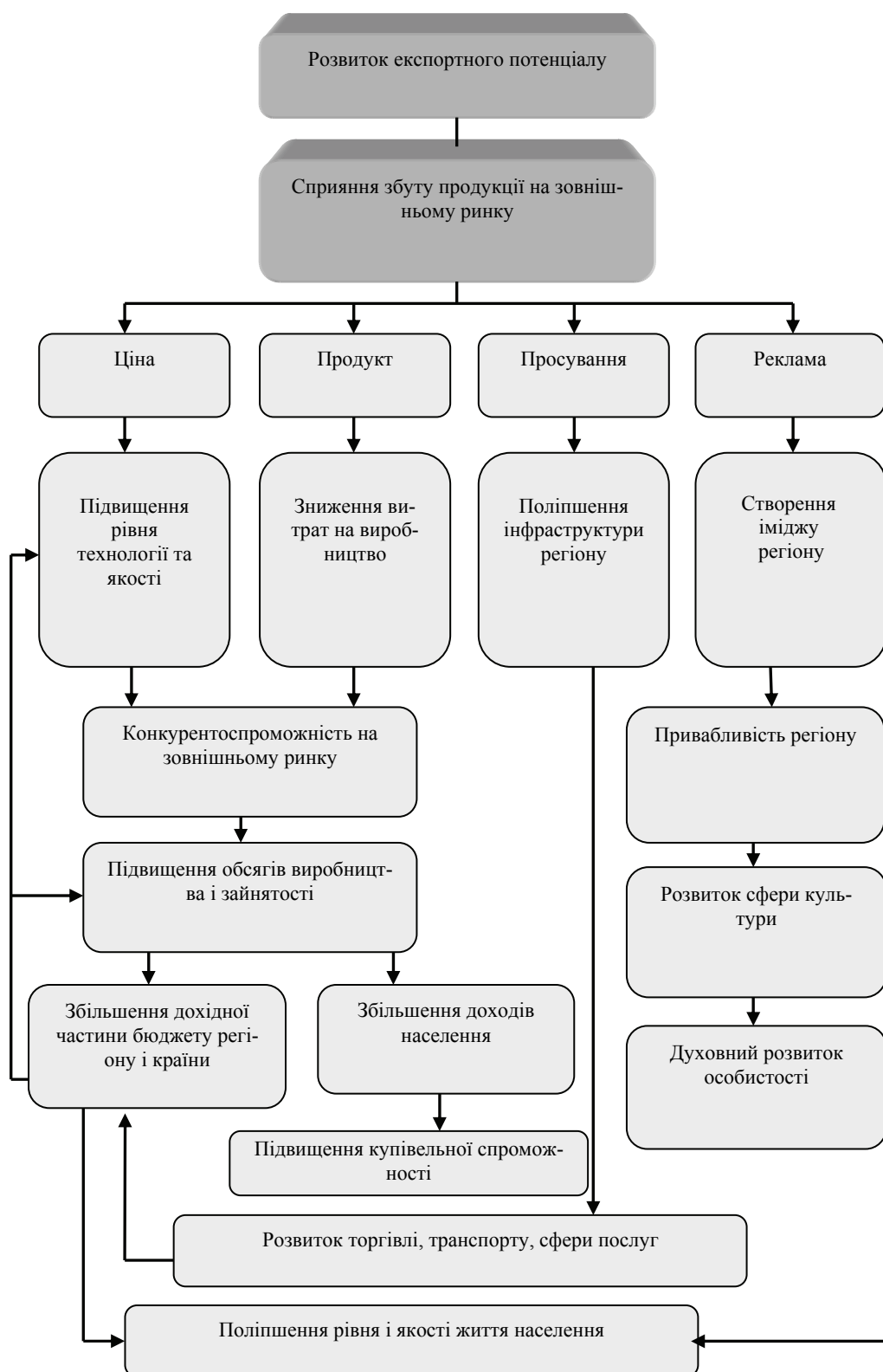

Рис. 3. Модель сприяння експорту та її вплив на розвиток регіону

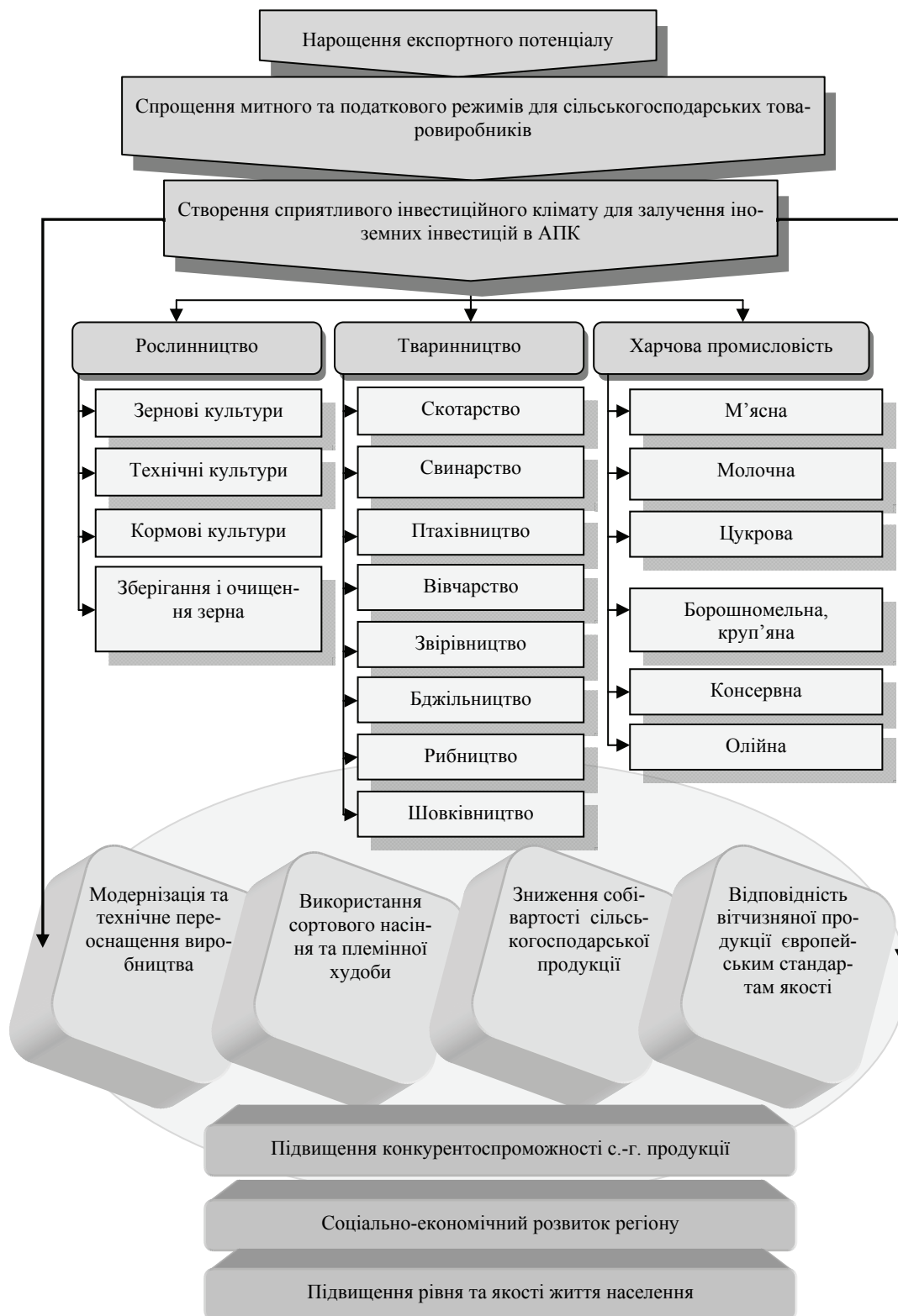

Рис. 4. Модель нарощення експортного потенціалу та її вплив на розвиток АПК Черкаського регіону

Реалізація вищезазначених перспективних векторів стратегічного розвитку зовнішньоекономічної діяльності вимагає створення налагодженої законодавчо-нормативної бази та відповідного регулювання здійснення експортно-імпортової діяльності.

Отже, можна зробити висновки, що ефективність зовнішньоекономічної діяльності регіону та подальший стратегічний розвиток залежать від економічно обґрунтованої виробничо-господарської діяльності; нормативно-правового забезпечення, митного режиму; інвестиційної політики; підвищення конкурентоспроможності продукції, забезпечення її відповідності нормам СОТ; створення спільних підприємств із метою реалізації продукції на ринках країни-інвестора.

* * *